

NACRT STUDIJE

Analiza zakonodavnog okvira za uspostavljanje “Bolonjskog modela” skloništa u gradovima u Zapadnoj Srbiji

SADRŽAJ

SIGURNE KUĆE / PRIHVATIŠTA ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE PORODIČNO NASILJE U SRBIJI – stanje i potrebe	2
MOGUĆNOSTI USPOSTAVLJANJA LOKALNOG JAVNO-PRIVATNOG SISTEMA SOCIJALNE PODRŠKE ŽENAMA KOJE SU PREŽIVELE NASILJE U PORODICI, U ZAPADNOJ SRBIJI – MULTISEKTORSKI PRISTUP	5
BOLONJSKA MREŽA SKLONIŠTA ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE NASILJE	13
ZAKLJUČCI FOKUS GRUPE O ZNAČAJU MULTISEKTORSKOG PRISTUPA SLUŽBI U KRALJEVU I KORISNOSTI USLUGE SKLONIŠTA ZA EFIKASNIJI RAD SLUŽBI	17

SIGURNE KUĆE / PRIHVATILIŠTA ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE PORODIČNO NASILJE U SRBIJI – stanje i potrebe

Potreba za skloništima za žene koje su preživele nasilje u porodici i čija bezbednost je ugrožena novim akutnim nasiljem koje preživljavaju u svojim domovima, potpuno je nedvosmislena. Nalazi nezavisnih tela pokazuju da ženama u situaciji akutnog nasilja nije uvek obezbeđen prihvata u sigurne kuće ili prihvatilišta (Zaštitnik građana, Izveštaj, 2014a).

I pored toga, što Porodični zakon predviđa hitne mere zaštite udaljavanjem nasilnika iz kuće, statistika ne pokazuje da se ova hitna mera izriče u dovoljnom broju slučajeva. Prema podacima Autonomnog ženskog centra, u 2014. godini od 6.000 slučajeva prijavljenog nasilja polovina (3.642) je prosleđena tužilaštvu. Za krivično delo nasilje u porodici doneto je 1.712 presuda, a samo u trećini slučajeva (634) su izrečene zatvorske kazne. 2014. godine nasilnicima je sud izrekao samo 70 mera iseljenja, dok je domove moralo da napusti čak 1.250 žena sa svojom decom.

Već više od dve decenije, organizacije specijalizovane za rodno zasnovano nasilje se zalažu za uvođenje zakonskih izmena i implementaciju donetih zakona. Prema članu 198. Porodičnog zakona Republike Srbije iz 2005. godine, predviđen je set mera zaštite od nasilja u porodici, kojima se privremeno zabranjuje ili ograničava pristup nasilnika drugim članovima porodice i koje izriče sud. Mere se izriču najviše na godinu dana uz mogućnost produžavanja, a moguće je da sud istovremeno izrekne više mera. Jedna od datih mera jeste i „izdavanje naloga za iseljenje iz porodičnog stana ili kuće, bez obzira na pravo svojine odnosno zakupa nepokretnosti“.

Uprkos pravnoj regulativi, nadležni organi u praksi retko sprovedu pomenute mere. S druge strane, hitne mere zaštite ne moraju da budu povezane sa vođenjem krivičnog ili drugog postupka, poput austrijskog modela. To je glavni argument organizacije AŽC koja je u postupku javne rasprave o Nacrtu Zakona o policiji dostavila amandmane na uvođenje „hitnih mera zaštite“ od nasilja u porodici – udaljavanje nasilnika iz stana i zabranu kontaktiranja sa žrtvom na 14 dana, kao samostalnog policijskog ovlašćenja u funkciji prevencije nasilja.

Iako su 2015. godine u porodičnim i partnerskim odnosima ubijene čak 34 žene, poslanici/e Narodne skupštine Republike Srbije nisu usvojili amandman na Zakon o policiji o uvođenju policijskog ovlašćenja za udaljavanje nasilnika iz kuće/stana, po hitnom postupku na 14 dana. Od ukupno 170 prisutnih poslanika i poslanica, njih 150 uopšte nije glasalo, odnosno ćutali su.

Krajem 2015. godine, Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost, u nadležnosti kabineta potpredsednice Vlade Republike Srbije, Zorane Mihajlović, formiralo je Radnu grupu za usklađivanje Porodičnog i Krivičnog zakona, tako da se u Krivičnom zakoniku nađe odredba da nasilnik treba da napusti dom, a da žrtva ostaje u domu. (Vesti, 23.12.2015, Paragraf.rs).

Ministarstvo pravde, uz podršku PLAC projekta (Policy Legal Advise Center), organizuje javne konsultacije o harmonizaciji Nacrta zakona o izmenama i dopunama Krivičnog Zakonika sa Istambulskom konvencijom Saveta Evrope.

Iako se broj žrtava koje su pre smrti nekoliko puta prijavljivale nasilje institucijama iz godine u godinu povećava, na osnovu gore datog pregleda, možemo zaključiti da praksa sadašnje

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Đukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

institucionalne zaštite žena od nasilja u porodici nije u službi bezbednosti žrtava. Dok god se ne uspostave hitni mehanizmi zaštite, na osnovu procene rizika za neposrednu opasnost, specijalizovane sigurne kuće su neophodne za pružanje bezbednosti ženama i deci žrtvama nasilja u porodici. "Javno dostupno sklonište za žrtve nasilja važno je zbog sporosti primene zakona i neefikasnog odgovora institucija na potrebu hitne zaštite fizičkog integriteta žrtava porodičnog nasilja" (zaključci fokus grupe u Kraljevu, decembar 2015).

Prema odredbama Istanbulske konvencije države, između ostalog, imaju obavezu da omoguće otvaranje, u dovoljnom broju, odgovarajućih, lako dostupnih sigurnih kuća za bezbedan smeštaj i pristupe proaktivno žrtvama nasilja, posebno ženama i njihovoj deci. Svrha sigurnih kuća jeste da obezbede neposredan, ako je moguće neprekidan pristup bezbednom smeštaju za žrtve, posebno žene i decu, čija je bezbednost ugrožena u sopstvenom domu (Obrazloženje, 2011; par. 133).¹ Broj sigurnih kuća u Srbiji, na osnovu javno dostupnih podataka, ne može sa sigurnošću biti utvrđen, s obzirom da različiti izvori predstavljaju drugačije podatke. Mreža Žene protiv nasilja je u partnerstvu sa UNICEF-om sačinila spisak sigurnih kuća u okviru evropskog projekta "Dijalogom do zaustavljanja nasilja prema ženama i deci". Podaci su verifikovani tokom intervjua sa predstavnicima/ama institucija. Prema ovom istraživanju, u Srbiji ima 13 Sigurnih kuća, od kojih većinom rukovodi Centar za socijalni rad ili neke od ustanova socijalne zaštite. Dve sigurne kuće su pod rukovodstvom nevladinih organizacija (Beograd i Vlasotince). Drugi podaci iz državnih izvora upućuju na to da u Srbiji postoji 15 prihvatilišta za žrtve nasilja u porodici (Vlada RS, 2014:191). Izveštaji međunarodnih tela i organizacija imaju drugačije podatke: Evropska mreža protiv nasilja (WAVE) objavila je podatak da u Srbiji postoji 14 skloništa za žene (2014), dok izveštaj Saveta Evrope upućuje na podatak o 12 postojećih skloništa (2013).

Sigurne kuće predstavljaju specijalizovanu uslugu za žene koje su preživele nasilje, obezbeđuju sklonište za osobe izložene akutnom nasilju i predstavljaju neophodan mehanizam u sistemu zaštite od nasilja. Sigurne kuće nisu zamišljene kao trajno rešenje, već kao nužna intervencija za privremeno izmeštanje iz situacije nasilja koja ugrožava život i bezbednost. Sigurne kuće obezbeđuju sigurnost, bezbedan i besplatan smeštaj i hranu, psihosocijalnu podršku (savetovanje, psihoterapija) i pravnu pomoć. Većina sigurnih kuća u nadležnosti je lokalnih Centara za socijalni rad i deluje kao sastavni deo sistema zaštite, koji podrazumeva saradnju sa policijom, zdravstvenim ustanovama i drugim institucijama i organizacijama aktivnim u oblasti zaštite od nasilja nad ženama. Dužina boravka u sigurnoj kući zavisi od procene rizika i dinamike oporavka. Može da traje od nedelju dana do šest meseci. Posle isteka tog perioda, stručni tim ponovo analizira situaciju i donosi odluku o produženju boravka ili izlasku iz kuće.² Iako je predviđeni period boravka u sigurnim kućama do šest meseci, istraživački podaci, prikupljeni od sigurnih kuća, pokazuju da neke žene ostaju i duže (Jovanović, 2013). Najkraći

---

¹ Danijela Pešić, Dostupnost i kvalitet usluga podrške ženama sa iskustvom nasilja u Republici Srbiji, str. 37, Master rad, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd 2015.

² Integrisani odgovor na nasilje nad ženama u Srbiji, http://www.sigurnakuca.net/fond_b92_protiv_nasilja/izgradnja_sigurnih_kuca/sigurne_kuce_kao_mehanizam_zastite.202.html

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacрта studije, februar 2016.

boravak u sigurnoj kući bio je nekoliko sati, a najduži 284 dana. U proseku za 6 sigurnih kuća, koje su dale konkretan odgovor, uobičajena dužina boravka korisnice u sigurnoj kući iznosi 48 dana.

Domaći istraživački nalazi za 2011. godinu pokazuju da je u 9 sigurnih kuća/prihvatišta boravilo ukupno 468 žrtava nasilja, od čega 219 žena i 249 dece (Jovanović, 2013). Prema podacima iz vladinih izvora, u toku 2012. godine broj korisnika smeštaja u prihvatilištima za žrtve nasilja u porodici iznosio je oko 680 lica, prevashodno žena i dece (Vlada RS, 2014: 191). U skladu sa navodima međunarodnih organizacija, iste godine smeštaj u sigurnim kućama je koristilo 249 žrtava (129 žena i 120 dece), a 300 žena bilo je kratkoročno smešteno u prihvatilištima (WAVE, 2014: 174).

Na osnovu analiza koje su 2012. godine realizovale ženske nevladine organizacije, identifikovani su različiti nedostaci i problemi u vezi sa funkcionisanjem sigurnih kuća (Ignjatović, Pešić, 2012)³. Između ostalog, utvrđeno je da se žene žrtve nasilja smeštaju u okviru iste zgrade sa drugim, različitim (prema uzrastu i potrebama) kategorijama korisnika (lica u situaciji beskućništva, odrasla i starija lica, deca i omladina, deca sa smetnjama u razvoju); u nekim opštinama se za sve kategorije korisnika/-ca primenjuje isti pravilnik o prijemu i otpustu iz prihvatilišta, što jasno ukazuje na to da usluga nije specijalizovana; nisu uspostavljena posebna pravila za osiguranje bezbednosti žrtava nasilja s obzirom na to da ne postoji bezbednosni plan, pa se žene žrtve nasilja (i njihova deca) dodatno izlažu riziku jer se u sigurnim kućama omogućava viđanje nasilnog roditelja sa detetom; žrtve nasilja se zaključavaju u prostoru sigurnih kuća nakon isteka radnog vremena CSR-a, jer nije obezbeđeno 24-časovno dežurstvo; korisnice, žrtve nasilja ili njihovi srodnici, obveznici izdržavanja, u nekim slučajevima prinuđeni su da plate uslugu smeštaja, umesto da troškovi boravka budu pokriveni iz budžeta opštine odnosno grada.

Smeštaj i boravak žena i njihove dece u sigurnim kućama pri centrima za socijalni rad besplatan je za osobe sa teritorije opštine, dok za žrtve iz drugih opština troškove.

Podaci do kojih su došle istraživačice pokazuju da, od ukupno 11 anketiranih sigurnih kuća, čak njih 10 nema bezbednosni plan zaštite za žrtve nasilja. Tri sigurne kuće su navele da sigurnosni plan sastavljaju od slučaja do slučaja, odnosno na individualnom nivou. Na pitanje gde se i na koji način odvija viđanje dece koja borave u sigurnoj kući i roditelja koji je učinio nasilje, 9 sigurnih kuća odgovorilo je da se deca viđaju s nasilnim roditeljem u prostorijama centra za socijalni rad u kontrolisanim uslovima, 1 sigurna kuća odgovorila je da se deca viđaju s nasilnim roditeljem u centru za socijalni rad ili u jednoj od prostorija koja je za to obezbeđena u okviru sigurne kuće, dok 1 sigurna kuća nije dala konkretan odgovor.

U pogledu tajnosti adrese sigurnih kuća, njih 8 odgovorilo je da je adresa sigurne kuće tajna, 1 je izvestila da adresa nije tajna (zbog aktivnosti koje se u sigurnoj kući organizuju), 1 da je adresa sigurne kuće greškom novinara izašla u javnost, dok 1 sigurna kuća nije dala konkretan odgovor, već je ocenila da bezbednost korisnica ne garantuje tajnost adrese, već nadležne institucije. Nijedna sigurna kuća nema policijsko obezbeđenje, prema nalazima istraživanja iz 2012.⁴

³ Danijela Pešić, Dostupnost i kvalitet usluga podrške ženama sa iskustvom nasilja u Republici Srbiji, str. 54, Master rad, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd 2015.

⁴ Danijela Pešić, Dostupnost i kvalitet usluga podrške ženama sa iskustvom nasilja u Republici Srbiji, str. 54, Master rad, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd 2015.

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

U gradovima zapadne Srbije ne postoji nijedna sigurna kuća niti prihvatilište za žene i decu žrtve nasilja u porodici. Prema podacima Centra za socijalni rad u Kraljevu, u toku 2014. godine urgent je smešteno 10 žena i 4 dece žrtava nasilja u porodici, dok je u 2015. godini smešteno 7 žena i 4 dece. U Užicu nije bilo urgentnog smeštanja korisnica, prema saznanjima nadležnog centra za socijalni rad.

MOGUĆNOSTI USPOSTAVLJANJA LOKALNOG JAVNO-PRIVATNOG SISTEMA SOCIJALNE PODRŠKE ŽENAMA KOJE SU PREŽIVELE NASILJE U PORODICI, U ZAPADNOJ SRBIJI – MULTISEKTORSKI PRISTUP

BUDŽETSKI DEFICIT I NOVI ZAKONSKI OKVIR

Neusklađenost budžetskih prihoda i potrošnje javnog sektora dovodi do deficita u javnom budžetu (MFRS, 2015). Mnogobrojni faktori utiču da budžetski deficit u Republici Srbiji bude konstantna pojava (Fiskalni savet, 2015). Najčešći način za pokrivanje manjka sredstava u javnom sektoru jesu zaduživanja ili štednja (Vodite računa, bez datuma). U kontekstu pridruživanja Evropskoj Uniji, Republika Srbija je preuzela obaveze uvođenja novih standarda kako bi omogućila „funkcionalnu tržišnu privredu“, „postepeno stvaranje zone slobodne trgovine“, uskladila svoje zakonodavstvo sa „zakonodavstvom Zajednice“ i ojačala demokratske procese i vladavinu prava (SEIO, bez datuma). Pored navedenog, opšta načela Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju podrazumevaju poštovanje ljudskih prava a poseban član Sporazuma predviđa saradnju u oblasti socijalne politike između Srbije i zemalja članica Evropske unije. Za ispunjavanje standarda u različitim oblastima neophodne su temeljne reforme koje, između ostalog, zahtevaju značajna ulaganja u smislu ljudskih i finansijskih resursa, kao i jasan strateški okvir (EK, 2015).

U ovakvom kontekstu donet je i novi Zakon o socijalnoj zaštiti (MRZBSP, 2011). U kontekstu sve prisutnijih mera štednje državnog budžeta, Zakon podrazumeva pluralizam pružalaca socijalnih usluga sa osnivačima iz javnog i iz privatnog sektora, uvođenje novih i unapređenje kvaliteta postojećih usluga. „Prenošenje nekadašnjih isključivo državnih nadležnosti na privatne i tržišne institucije“ radi se sa ciljem da se stare i nove usluge socijalne zaštite obezbede za manje novca (Perišić, 2011). Navedena autorka navodi činjenicu da su u svetu tendencije promene aktera socijalne sigurnosti vidljive još od osamdesetih godina prošlog veka, i da Srbija prati isti trend kombinujući kompetencije javnog i privatnog sektora.

NASILJE U PORODICI I USLUGA PRIHVATILIŠTA: OBAVEZA OBEZBEĐIVANJA USLUGE OD STRANE LOKALNE SAMOUPRAVE

U kontekstu zaštite od porodičnog nasilja, Zakon o socijalnoj zaštiti u članu 41. ističe odrasle korisnike/ce socijalnih usluga, a naročito osobe za koje postoji opasnost da će postati žrtve ili ako jesu žrtve samozanemarivanja, zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici. U kontekstu pružanja smeštaja za odrasle korisnike/ce Zakon u članu 47. predviđa smeštaj u:

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacрта studije, februar 2016.

1. srodničku, hraniteljsku i drugu prodicu za odrasle i starije (u daljem tekstu: porodični smeštaj);
2. dom za smeštaj korisnika, uključujući male domske zajednice (u daljem tekstu: domski smeštaj);
3. prihvatilište;
4. druge vrste smeštaja, u skladu sa zakonom.

U nastavku istog člana navedeno je:

„Usluge smeštaja obezbeđuje Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, u skladu sa ovim zakonom.“ Kao što je moguće videti dalje u analizi, **usluge smeštaja u prihvatilište** su namenjene, između ostalog, **korisnicima/ama iz konteksta porodičnog nasilja**. Stoga je važno izdvojiti da član 55. Zakona o socijalnoj zaštiti navodi da „**uslugu smeštaja u prihvatilište obezbeđuje jedinica lokalne samouprave**, osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom“.

BEZBEDNOSNI RIZICI POVEZANI SA NASILJEM I OBEZBEĐIVANJE BEZBEDNOSTI U PRIHVATILIŠTU

Standardi za zaštitu i smeštaj osoba koje su preživele nasilje u porodici moraju pre svega uzeti u obzir bezbednosne rizike koji postoje u slučajevima porodičnog nasilja. Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite (RZSZ, 2013b) predviđa decu, mlade i odrasle žrtve nasilja u porodici kao ciljne grupe smeštaja u prihvatilište, u trajanju do šest meseci. Pravilnik ne navodi neophodnost posebnog prihvatilišta za žrtve nasilja, već se prihvatilište organizuje i za žrtve trgovine ljudima, decu i mlade koji se nalaze u skitnji, i odrasle i starija lica u kriznim situacijama, koja su beskućnici ili prosjaci. Pravilnikom se, pak, kao svrha smeštaja u prihvatilište navodi neodložno osiguravanje bezbednosti u kriznim situacijama i „uspostavljanje osećanja bezbednosti kao osnove za dalji napredak i osnaživanje korisnika, radi podizanja njihove sposobnosti za bezbedan život i uključivanje u zajednicu“ (član 26. Svrha smeštaja u prihvatilište). Član 30. Pravilnika navodi aktivnosti pomoći podrške koje su usmerene ka zadovoljavanju osnovnih potreba i osiguravanja bezbednog okruženja. Navedena je, između ostalog, pomoć pri oblačenju, brijanju, kontroli vitalnih funkcija, obezbeđenje priladne dekoracije, i drugo, međutim Pravilnik ne predviđa obezbeđivanje fizičke zaštite od počinitelaca nasilja. Navedeno je, naravno, u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti i definicijama socijalnih usluga. Ciljevi socijalne zaštite se ne odnose na fizičku zaštitu ugroženih lica već, u kontekstu porodičnog nasilja, cilj je „preduprediti zlostavljanje, zanemarivanje ili eksploataciju, odnosno otkloniti njihove posledice“ (član 3. Zakona o socijalnoj zaštiti).

Deo Pravilnika o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite koji definiše posebne minimalne strukturalne standarde za usluge smeštaja u prihvatilište navodi da pružalac usluge definiše proceduru za obezbeđivanje bezbednosti korisnika/ka i osoblja, uključujući i proceduru za tajnost lokacije (član 58.). Svaki prijem novih korisnika/ca u prihvatilište mora se prijaviti nadležnom Centru za socijalni rad u roku od tri dana od prijema. Nakon toga sledi sekcija 10. Posebni minimalni funkcionalni standardi za usluge smeštaja u prihvatilište u kojoj je

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacрта studije, februar 2016.

bezbednosna procena predviđena samo za žrtve trgovine ljudima (koju radi nadležna služba za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima), ne i za žrtve porodičnog nasilja.

KO SU MOGUĆI PRUŽAOCI USLUGA PREMA ZAKONU, FINANSIRANJE USLUGE I KOJE SU OBAVEZE PREMA PRAVILNIKU O LICENCIRANJU

Zakon o socijalnoj zaštiti navodi jedinice javne uprave (Republika Srbija, autonomna pokrajina, lokalna samouprava) i druga pravna i fizička lica kao moguće osnivače ustanova socijalne zaštite (član 10.). Međutim, javna uprava poverava vršenje delatnosti socijalne zaštite potpisujući ugovor sa drugim pravnim i fizičkim licima. Kako je već navedeno „usluge smeštaja obezbeđuje Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, u skladu sa ovim zakonom“ (član 47.). Međutim, konkrentu „uslugu smeštaja u prihvatiliše obezbeđuje jedinica lokalne samouprave“ (član 55. Zakona o socijalnoj zaštiti). Sredstva za obavljanje delatnosti socijalne zaštite „obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i vršenjem delatnosti ustanova socijalne zaštite“. Ustanove je moguće osnovati i javnim i privatnim sredstvima. Ostala sredstva mogu biti iz donacija, od ustupanja imovine, korisnici/e mogu učestvovati u obezbeđivanju sredstava a ustanova može osnovati i zadužbinu i fondaciju. Usluge za kojima postoji potreba „a ne mogu ih obezbediti u potrebnom obimu“ već osnovane ustanove socijalne zaštite „nabavljaju se od pružaoca usluga socijalne zaštite koji je za to licenciran kroz postupak javne nabavke usluga socijalne zaštite, u skladu sa zakonom koji uređuje javne nabavke“ (član 64.). Zakon čak predviđa mogućnost zajedničkog poziva za podnošenje ponuda od strane dve ili više jedinice lokalne samouprave.

„Pružalac usluge socijalne zaštite koji je dobio licencu za pružanje usluge socijalne zaštite i sa kojim je zaključen ugovor o javnoj nabavci usluge... ima status ovlašćenog pružaoca usluge socijalne zaštite“ (član 65.).

Međutim, Pravilnik o licenciranju organizacija socijalne zaštite (RZSZ, 2013v), između ostalog, predviđa da je organizacija koja aplicira za licenciranje najmanje dve godine pružala usluge socijalne zaštite pre predavanja zahteva za licenciranje (član 4.). Shodno tome, a u kontekstu nepostojanja usluge prihvatilišta u ciljanim gradovima u zapadnoj Srbiji i postojanja potrebe za uslugom prihvatilišta za žrtve porodičnog nasilja, važno je uzeti u obzir mogućnost dobijanja ograničene licence kako je predviđeno Pravilnikom o licenciranju (član 6.). U praksi, kada se doslovno stavi u odnos Zakon o socijalnoj zaštiti koji propisuje lokalnim samoupravama sklapanje ugovora sa licenciranim organizacijama, i Pravilnik o licenciranju organizacija socijalne zaštite koji za licenciranje uslovljava da organizacija već ima ugovor o pružanju usluga (sa naručiocem) – jasno je da je pozicija privantih pružalaca socijalnih usluga vrlo otežana, čak i onemogućena jer da bi se ispunio jedan uslov mora postojati već ispunjen drugi, i obratno. Međutim, za potrebe ove analize i prateći trend u smislu unapređenja u oblasti zaštite žrtava porodičnog nasilja koji postoji u Srbiji, kao još jedan koristan dokument za analizu uzet je Vodič lokalnim samoupravama – Smernice za uspostavljanje i razvoj usluga u zajednici (RZSZ, 2013a) (u daljem tekstu 'Smernice za razvoj usluga').

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrta studije, februar 2016.

Smernice za razvoj usluga navode važnost pluralizma pružalaca socijalnih usluga i podvlače važnost iniciranja potrebe za uslugama socijalne zaštite od organizacija civilnog društva odnosno udruženja korisnika/ca usluga. „Ovim putem potrebe građana su daleko bolje artikulirane i jasnije upućene ka nadležnim organima“ (Smernice za razvoj usluga, poglavlje 5. Ključni akteri u procesu uspostavljanja lokalnih usluga socijalne zaštite). Nadležni organ Grada ili Opštine prvenstveno donosi **Program unapređenja socijalne zaštite** da bi se izbegle proizvoljne procene potreba, buduće aktivnosti stavile u strateški okvir i obezbedila održivost programa. Ovaj program se dalje konkretizuje kroz **Odluku o socijalnoj zaštiti** koja bi morala da sadrži podatke o tome da lokalna samouprava obezbeđuje uslugu prihvatilišta i način na koji će se ova usluga obezbediti (Smernice za razvoj usluga, poglavlje 7. Uspostavljanje usluge). U odluci bi morala da bude propisana i metodologija izračunavanja cene usluga koje su pružaju u ustanovama.

POTENCIJAL JAVNO-PRIVATNIH PARTNERSTAVA

Smernice za razvoj usluga predstavljaju javno privatna partnerstva kao dobar model saradnje za pružanje novih socijalnih usluga za koje postoji potreba u lokalnoj zajednici a ne postoje dovoljni kapaciteti za realizaciju usluge kako u javnom tako ni u privatnom sektoru. Zakon o socijalnoj zaštiti predviđa primenu procedure javnih nabavki usluga socijalne zaštite, međutim privatni sektor nema dovoljno kapaciteta da samostalno obezbedi uslugu prihvatilišta budući da ovakva usluga ne može biti finansirana od strane korisnika/ca. Međutim, Zakon o javno privatnom partnerstvu omogućava **Gradu ili Opštini da putem javnog konkursa izabere partnera iz privatnog (neprofitnog) sektora sa kojim bi osnovala ustanovu socijalne zaštite**. Lokalna samouprava bi u partnerstvo uložila javni prostor kojim raspolaže a privatna organizacija bi uložila kadrovske kapacitete (za pružanje usluge, za istraživanje i razvoj, za prikupljanje sredstava, za upravljanje, organizaciju i logistiku), dodatna donatorska sredstva za unapređenja programa podrške korisnicama i drugo. Ovako formirano partnerstvo bi zatim ušlo u proces licenciranja usluge.

Trebalo bi uzeti u obzir i uspostavljanje javno privatnog partnerstva pri čemu bi jedna faza podrške žrtvama nasilja mogla biti finansirana i od strane korisnika u čijem slučaju se stepen rizika od nasilja smanjio a koje su u finansijskog mogućnosti da participiraju u troškovima smeštaja (npr. druga faza programa podrške).

Povrh navedenog, lokalna **Odluka o budžetu mora sadržati plan za izdvajanje potrebnih finansijskih sredstava namenjenih usluzi prihvatilišta** koja se obezbeđuje kroz javno-privatno partnerstvo, i to klasifikovana po grupama u kategoriji „Socijalna zaštita – 0“. Smernice za razvoj usluga predstavljaju način na koji se klasifikuju budžetska sredstva kada se usluge nabavljaju od pružalaca usluga putem javnih nabavki, ukoliko se radi o inovativnim uslugama koje pružaju OCD, i u slučaju kada uslugu pruža ustanova čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave. Važno je uzeti u

obzir i kalendarski plan za pripremu budžeta, ali i njegova uobičajena odstupanja (Vladislavljević, 2013).

- Usluga smeštaja u prihvatiliše kompatibilna je sa uslogom neodložne intervencije (Zakon o socijalnoj zaštiti, član 56.) koju je u obavezi da pruži nadležni Centar za socijalni rad uz obaveznu saradnju sa drugim nadležnim organima i službama. Međutim, Pravilnik o bližim uslovima i standarda za pružanje usluga u socijalnoj zaštiti ne definiše ovu uslugu približnije.

CENA USLUGE

(analiza postojećih skloništa u 4 grada: Niš, Novi Sad, Kragujevac i Zrenjanin) u proseku po korisnici godišnje, i cena nove usluge skloništa – cilj je dobiti nižu cenu koja uključuje i fizičku zaštitu, i istraživačke poslove i grupe samopomoći i IKT obrazovanje)

KRAGUJEVAC, 2015. 66 korisnica u proseku po dva meseca / 60 dana x 2000din dnevno, TOTAL za sve korisnice 7.920.000,00 din / 122 = 64.918 evra (plate i prevoz 8 zaposlenih, hrana, stalni troškovi, materijal) PO ŽENI GODIŠNJE 1.283 evra / 2 meseca = 641.8 evra mesečno (po ženi, trošak uključuje i boravak dece)

NOVI SAD, 2015. 8.300.000 din / 122 = 68.032 evra (mesečna cena smeštaja je 43.500,00din) - 115 osoba 2013. godine (53 žene i 62 deteta) PO ŽENI GODIŠNJE 1283 evra (prema podacima osoblja sigurne kuće mesečna cena po osobi iznosi 356 evra)

ZRENJANIN, 2015. zaposleni (3 stručne osobe i jedno tehičko lice) 2.579.000 din + 2.020.000, din (za higijenu, komunalije, fizičko obezbeđenje, i tekuće održavanje), TOTAL 4.599.000 din / 122 = 37.696 evra (43 žene i 61 dete, a broj smeštajnih dana za 2015. 3812 dana; u proseku su ostajale oko tri meseca) PO ŽENI GODIŠNJE: 876.6 evra / sa tri meseca = 292evra mesečno (po ženi, ovaj iznos uključuje i boravak za 1.5 dete u proseku)

NIŠ, 2014. 45 žena i 46 dece, godišnji troškovi 123.762 evra (uključuje sve troškove: plate zaposlenih 78.000 evra, ostali troškovi hrana higijena i nabavke 45762evra), donacije od toga 20.000 evra, PO ŽENI GODIŠNJE: 2750 evra (iznos uključuje i boravak za jedno dete u proseku)

PROSEČNI GODIŠNJI TROŠKOVI PRIHVATILIŠTA U SRBJI (4 grada iz južne, centralne i severne Srbije za prosečan broj stanovnika 234.225) 294.408 evra / 4 = 73602 evra

PROSEČNI GODIŠNJI TROŠKOVI PO KORISNICI U SRBIJI 73.602 / (207 korisnica / 4) = 73.602 / 51.75 = 1422 evra (troškovi uključuju i boravak za 1.5 dete u proseku)

PROJEKTOVANI TROŠKOVI ZA PRIHVATILIŠTE U JAVNO-PRIVATNOM PARTNERSTVU PO BOLONJSKOM MODELU, GODIŠNJE:

po standardu za grad od 120.000 stanovnika/ca je 10 porodica (žena sa decom).

OSOBLJE:

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

upraviteljka: $12 \times 80.000 = 960.000$ din

stručna saradnica, part time, 70%: 12×56.000 din = 672.000 din

edukatorka za decu, stažistkinja, 20%: 12×16.000 din = 192.000 din

voditeljice grupa samopomoći: 300.000 din

TOTAL OSOBLJE, godišnje: 2.144.000 dinara / 122 = 17573 evra

OSTALI TROŠKOVI:

hrana, 700din po porodici x 10 x 365 dana = 2.555.000

popravke: 30.000 dinara

transport: 40.000 dinara

administracija: 12×5000 din = 60.000din

higijena, podugovor: 12×15.000 din = 180.000 dinara

obezbeđenje, podugovor: 12×70.000 din = 840.000 din

neplanirani troškovi: 100.000 din

OSTALI TROŠKOVI, godišnje: 3.805.000 / 122 = 31.188 evra

TOTAL TROŠKOVI ZA GRAD OD 120.000 stanovnika (10 mesta): 48.761 evra

ZAKLJUČCI

Zakon predviđa da se pre svega resursima iz javnog sektora mora obezbediti smeštaj za osobe kojima je potrebna zaštita od porodičnog nasilja i/ili podrška tokom trajanja procesa izlaska iz nasilja a lokalna samouprava je dužna da obezbedi uslugu prihvatilišta. Shodno iznetim činjenicama i ograničenim resursima kako javnog tako i privatnog sektora, može se zaključiti da na lokalnom nivou partnerstvo između jedinice lokalne samouprave (Grada ili Opštine) i privatnih specijalizovanih organizacija mogu biti najefikasnije rešenje adekvatnog smeštaja i zaštite žrtava porodičnog nasilja u trenutnom kontekstu, jer je lokalna samouprava u zakonskoj obavezi da obezbedi usluge smeštaja u prihvatilište.

Prema svemu navedenom može se zaključiti da organizacije socijalne zaštite pri licenciranju nisu u obavezi da obezbede fizičku zaštitu korisnicama/ima usluga jer ne postoje standardi za ovaj aspekt usluge. Svakako, uobičajeni resursi organizacija socijalne zaštite prilagođeni su za pružanje socijalnih usluga, ne i za fizičko obezbeđenje korisnika/ca. Dodatno, konstatujući definiciju i ciljeve socijalne zaštite prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, i rizike povezane sa problemom nasilja u

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

porodici, važno je napomenuti da zaštita od nasilja u porodici ne može biti viđena isključivo kao usluga socijalne zaštite. Novi zakonski okvir predviđa i omogućava multisektorski pristup rešavanju ovog problema⁵. Zapravo, radi se pre svega o potrebi pružanja fizičke zaštite i bezbednosti žrtvama, što spada u sektor bezbednosti. U tom smislu, kada se radi o prvom koraku zaštite žrtava porodičnog nasilja, važno je razmotriti i Zakon o privatnom obezbeđenju koji predviđa procenu rizika u zaštiti lica, pružanje usluga fizičke zaštite lica i imovine, izradu plana obezbeđenja i drugo (MUP, bez datuma). Ovaj koncept omogućava tripartitni ugovor između lokalne samouprave (ili nekoliko lokalnih samouprava), privatnog obezbeđenja i specijalizovane organizacije koja žrtvama porodičnog nasilja pruža usluge iz oblasti socijalne zaštite. Na ovaj način bi bili kombinovani specifični resursi i ekspertiza, a korisnicama usluge prihvatilišta bi bila pružena najadekvatnija fizička zaštita u kombinaciji sa socijalnim uslugama.

U smislu ispunjavanja standarda za pružanje usluge prihvatilišta (koji se tiču lokacije, prostora, opreme, organizacije, broja i stručnosti angažovanog osoblja, procene, planiranja i aktivnosti za pružanje konkretne usluge socijalne zaštite) koje je neophodno ispuniti kako bi se dobila licenca od nadležnog ministarstva – specijalizovane organizacije koje imaju obučeno, motivisano i iskusno osoblje za rad sa ženama koje su preživele nasilje u porodici, ove uslove mogu ispuniti u javno-privatnom partnerstvu sa jedinicama lokalne samouprave i privatnim obezbeđenjem, kako je iznad već predloženo.

Novi zakonski okvir omogućava da više jedinica lokalne samouprave u saradnji mogu obezbediti lokalne usluge socijalne zaštite. Ovakve odredbe zakona u službi su veće ekonomičnosti koja se podrazumeva u kontekstu potrebe za štednjom javnog budžeta. Smernice za razvoj usluga (RZSZ, 2013a) navode primere saradnje više jedinica lokalne samouprave u smislu javnih nabavki. Potrebno je dodatno proučavanje ove mogućnosti u smislu javno-privatnog partnerstva.

HRONOLOGIJA DOGAĐAJA:

1. Lokalna samouprava je u obavezi da obezbedi uslugu skloništa za žrtve nasilja u porodici (na osnovu Programa unapređenja socijalne zaštite, Odluke o socijalnoj zaštiti, Odluke o budžetu).
2. Usled manjka kapaciteta i zbog većeg kvaliteta i održivosti socijalnih usluga, novi zakonski okvir predlaže javne nabavke ovih usluga u privatnom sektoru ili uspostavljanje javno-privatnog partnerstva.
3. LS raspisuje konkurs javnih nabavki za uslugu; ili konkurs za partnera iz privatnog sektora za osnivanje ustanove socijalne zaštite.
4. Ukoliko privatni pružaoci usluge imaju dovoljne sopstvene resurse, nezavisne izvore finansiranja i dobar finansijski model konkurisanje za javnu nabavku je u tom slučaju bolje od javno-privatnog partnerstva. Međutim, zbog mogućnosti neredovnih javnih nabavki, autorke analize predlažu javno-privatno partnerstvo kao bolji model jer se partnerske

---

⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 58. – Međusektorske usluge; Opšti i Posebni protokoli o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima; Sporazumi o saradnji u sprovođenju zaštite žrtava nasilja u porodici na lokalnom nivou

strane obavezuju na kontinuirano ulaganje u razvoj usluge. Javno-privatno partnerstvo je inovativno rešenje u pružanju socijalnih usluga.

5. Nakon što se obezbede uslovi tj. resursi u okviru javno-privatnog partnerstva - stanovi ili druge stambene jedinice, osoblje, bezbednosni aspekti i drugo, javno-privatno partnerstvo ulazi u proces licenciranja ustanove (moguće je dobiti i privremenu licencu ako nisu svi uslovi ispunjeni). Po dobijanju licence ustanova počinje da radi i finansira se iz javnog budžeta (privatnog i postoji mogućnost finansiranja posebno siromašnih LS iz državnog budžeta, iz privatnih donacija, obavljanjem poslovne delatnosti ustanove, i eventualno iz participacijom korisnica usluge ili njenih rođaka i prijatelja).

REFERENCE:

Vladislavljević, A., (2013) *Praktičan alat za rodno odgovorno budžetiranje u tri koraka ROB3*, Kraljevo: Udruženje Fenomena, Dostupan na: <http://www.fenomena.org/#!rob3/crde> (preuzeto: 25/2/16)

EK – Evropska komisija (European Commission), (2015) *Srbija 2015 izveštaj*, (Serbia 2015 Report), Brisel: Evropska komisija, Dostupno putem: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_serbia.pdf (preuzet: 25/2/16)

Fiskalni savet, (2015) *Analize, stavovi i predlozi*, Dostupno putem: <http://www.fiskalnisavet.rs/analize-stavovi-predlozi.php> (preuzeto: 25/2/16)

MFRS – Ministarstvo finansija Republike Srbije / Poreska uprava, (2015) *Zakon o budžetskom sistemu*, (Objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13, 63/13 – ispravka, 108/13, 142/14, 68/15 – dr. zakon, 103/15), Beograd: Narodna skupština Republike Srbije, Dostupan putem: <http://www.poreskauprava.gov.rs/sr/pravna-lica/pregled-propisa/zakoni/1034/zakon-o-budzetskom-sistemu.html> (preuzet: 25/2/16)

MRZBSP – Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, (2011) *Zakon o socijalnoj zaštiti* (Objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 24/2011, od 4.4.2011.), Beograd: Narodna skupština Republike Srbije, Dostupan putem: <http://www.minrzs.gov.rs/files/doc/porodica/Zakon%20o%20socijalnoj%20zastiti.pdf> (preuzet: 25/2/16)

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova, (bez datuma) *Privatno obezbeđenje i detektivska delatnost AKTA*, Dostupno na: http://www.mup.gov.rs/cms_lat/sadržaj.nsf/obezbedjenje-akti.h (preuzeto: 25/2/16)

Perišić, N., (2011) 'Promena aktera socijalne sigurnosti', *FPN Godišnjak*, Br. 5, str. 473-491

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacрта studije, februar 2016.

RZSZ – Republički zavod za socijalnu zaštitu, (2013a) *Vodič lokalnim samoupravama za uspostavljanje i razvoj usluga u zajednici – Smernice za uspostavljanje i pružanje usuge*, Beograd: Republički zavod za socijalnu zaštitu

RZSZ – Republički zavod za socijalnu zaštitu, (2013b) *Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite*, Beograd: Republički zavod za socijalnu zaštitu, Dostupno na: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/podzak/Pravilnik%20o%20blizim%20uslovima%20i%20standardima%20za%20pruzanje%20usluga%20socijalne%20zastiti.pdf> (preuzeto: 25/2/16)

RZSZ – Republički zavod za socijalnu zaštitu, (2013v) *Pravilnik o licenciranju organizacija socijalne zaštite*, Beograd: Republički zavod za socijalnu zaštitu, Dostupno na: http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/podzak/Pravilnik%20o%20licenciranju%20organizacija_final%2011.pdf (preuzeto: 25/2/16)

SEIO – Kancelarija za evropske integracije Vlade Republike Srbije, (bez datuma) *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju*, Dostupno na: <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/sporazumi.193.html> (preuzeto: 25/2/16)

Vodite računa, (bez datuma) *Šta su budžetski suficit i deficit i kako nastaju*, Dostupno putem: <http://www.voditeracuna.rs/pitanja-odgovori/2015/10/10/%C5%A0ta-su-bud%C5%BEetski-suficit-i-deficit-i-kako-nastaju/> (preuzeto: 25/2/16)

BOLONJSKA MREŽA SKLONIŠTA ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE NASILJE

La Casa delle donne per non subire violenza / Kuća za žene

U Italiji već više od 25 godina isključivo ženske nevladine organizacije vode uslugu skloništa za žene koje su preživele nasilje u porodici. Bolonjska skloništa vodi organizacija La Casa delle donne per non subire violenza / *Kuća za žene*, koja je članica italijanske Mreže centara protiv nasilja nad ženama. *Kuća za žene* pruža, između ostalog, sledeće usluge svojim korisnicama: telefonska linija, individualne konsultacije uživo, pružanje pravnih informacija, aktiviranje procedure za smeštaj u sigurnoj kući u hitnim slučajevima radi zaštite od nasilja. Intervju sa korisnicom vodi jedna konsultantkinja, u pratnji kulturne medijatorke ukoliko je neophodno. Intervju obično traje oko sat vremena i odvija se u izolovanoj prostoriji, bez prekida i smetnji. Tokom razgovora korisnice su podstaknute da se suoče sa ozbiljnošću situacije u kojoj se nalaze i preduzmu za njih adekvatne korake u cilju zaštite od nasilja. Poverljivost i anonimnost je zagarantovana. Na sajtu organizacije navedena su detaljna uputstva na koji način korisnice mogu stići do sedišta organizacije. Kancelarija radi od ponedeljka do petka od 9 do 17 i subotom i nedeljom (samo telefonska linija) od 10 do 16. Pristup korisnicama skloništa podrazumeva integrisanje sa drugim servisima i programima koje organizacija pruža. Tokom dužeg niza godina organizacija je razvila i nastavlja da razvija nove programe u vezi sa sledećim oblastima: nasilje nad decom, prinudna prostitucija, prevencija, osveščivanje, treninzi, istraživanje, dokumentovanje, produkcija dokumentarnog

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

materijala, zagovaranje za promene u domenu zakonodavstva na nacionalnom nivou, kao i lokalno, nacionalno i međunarodno umrežavanje.

Ciljevi Kuće za žene

- pružanje informacija i odgovora u vezi sa zaštitom od nasilja, prilagođenih specifičnim potrebama korisnica, tj. žena iz grada i provincije Bolonja
- pružanje sigurnog i neosuđujućeg prostora ženama, gde mogu biti saslušane i podržane i gde mogu dobiti informacije
- podržati žene kako bi mogle da donesu najadekvatniju odluku za sebe, razmatranjem ličnih i spoljašnjih resursa na koje mogu da se oslone
- pružanje uputstava i informacija u vezi sa pravnim mogućnostima zaštite (policija, advokati, pravosudni sistem)
- pružanje usluge učešća u grupama podrške radi ličnog osnaživanja i izlaska iz stanja izolovanosti zbog problema preživljenog nasilja
- pružanje stručnih saveta u vezi sa mogućnostima zaposlenja
- pružanje informacija i podrške osobama koje prijavljuju nasilje nad ženama
- uspostavljanje mreže sa medicinskim i socijalnim službama, policijom, advokatima, pravosudnim organima i drugim nadležnim institucijama, radi podrške ženama koje preživljavaju nasilje.

Ekonomski resursi za funkcionisanje usluge skloništa i realizaciju propratnih aktivnosti

Organizacija Kuća za žene ima na raspolaganju četiri stana od kojih svaki ima tri sobe za smeštaj korisnica. Tri od četiri skloništa je obezbedila provincija Bolonja, dok je jedan stan kupljen zahvaljujući privatnoj donaciji koju je uplatio građanin filantrop. Pored toga, još jedan stan je namenjen devojkama koje izlaze iz prostitucije. Lokacije svih stanova su tajne, ali se organizacija trudi da menja lokacije stanova posle nekoliko godina korišćenja, pošto se dešava da adrese stanova budu otkrivene. Potpuno menjanje stanova podrazumeva troškove selidbe, što predstavlja jedan od finansijskih izazova koji se može prebroditi putem javno-privatnih partnerstava i angažovanjem kompanija koje posao selidbe rade pro-bono.

Presek osnovnih troškova na godišnjem nivou

Kirija - *Kuća za žene* pokriva oko 30 % ukupnih troškova kirije (to se odnosi na 3 skloništa i stan za devojke koje izlaze iz prostitucije);

Voda, struja i komunalne usluge – troškove za sigurne kuće snosi opština, a za hitno sklonište iznosi 2500 evra godišnje;

Održavanje kuća - 300/400 evra;

Osooblje – u 2014 godini - 44.939 evra.

Pored toga, izvestan broj edukovanih volonterki i stažistkinja je uključen u sve aktivnosti *Kuća za žene*.

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

Sredstva neophodna za rad skloništa se obezbeđuju iz različitih izvora:

- a) doprinos Grada Bolonja, Provincije Bolonja, opština u provinciji - prema institucionalnim sporazumima javne uprave i organizacije Kuća za žene ;
- b) prihodi organizacije od aktivnosti kao što su projekti, treninzi, promotivne i kulturne aktivnos;
- c) donacije;
- d) akcije.

Kuća za žene je 2008. godine raspolagala sa 392 000 evra za sve aktivnosti, od čega je 32 % uložila javna uprava (Provincija i Grad Bolonja) za skloništa, 22 % je prikupila organizacija od privatnih donatora, 5 % je organizacija prihodovala od realizacije treninga, a 41 % troškova organizacije je pokriveno putem projekata u partnerstvima sa drugim organizacijama.

Uslovi boravka u skloništim

- Privatnost korisnica i poverljivost je zagantovana.
- Muškoj deci u pratnji korisnice je obezbeđeno sklonište do 14 godine.
- Kuća za žene prima žene i njihovu decu koja žive na teritoriji provincije Bolonja ali i žene i decu van ove teritorije, kao i strankinje.
- Sve korisnice usluge moraju biti spremne da žive sa ženama i decom različitih kultura: Italijanke sa imigrantkinjama i obrnuto.

Tri vrste skloništa

Organizacija *Kuća za žene* nudi nekoliko vrste skloništa: 1.) hitno sklonište u kojem žene mogu da ostanu do 1 mesec maksimalno, uz podršku osoblja u punom sastavu, i 2.) drugu vrstu skloništa gde žene mogu da borave duži period (maksimalno do 8 meseci), ali u kojem je osoblje svedeno na minimum. Sa korisnicama koje se obraćaju *Kući za žene*, konsultantkinje obavezno sprovode procenu rizika po metodologiji SARA (Spousal Assault Risk Assesment). 3.) Treći vid smeštaja su stanovi (ima ih 9, garsonjere ili dvosobni, u kojem zene mogu ostati do 2 godine, same doprinose plaćanju kirije u skladu sa mogućnostima, kao korak prema samostalnom životu. U ove stanove ne može ući niko osim korisnica i zaposlenih, iz sigurnosnih razloga.

Hitno sklonište

Ciljevi hitnog skloništa su: a) obezbediti siguran, udoban i miran prostor za žene i njihovu decu, u kojem mogu biti zaštićene od nasilja; b) podržati ženu u njenom izboru da se odvoji od nasilnika, ali tako da žena samostalno pokrene realizaciju ovog plana. Jedan od stanova namenjen je potrebama skloništa za zaštitu ekstremno ugroženih korisnica. Hitno sklonište funkcioniše po principu smeštaja korisnica na mesec dana, tokom kojih osoblje organizacije podržava ženu da razmisli o narednim koracima.

Standardi usluge hitnog skloništa

- Čuvanje dece po zahtevu
- Hrana, lekovi i higijenski proizvodi obezbeđeni u saradnji sa privatnim kompanijama: Last Minute Market, Food Bank, Banco Pharmaceutical
- Adresa je tajna: u slučaju opasnosti, žene su transportovane u druga skloništa
- Dostupan broj kreveta: 16-18
- Žene dele prostorije u stanu
- Radni timovi i supervizija
- Usluga skloništa je besplatna
- 2 psihologa /

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

psihoterapeuta • 1 edukatorka koji radi sa decom 100 sati mesečno • Pratlja do drugih lokalnih servisa potrebnih ženama • Radni timovi i supervizija

Osoblje

Organizacija *Kuća za žene* podstiče zaposlene da se kontinuirano obrazuju u oblasti rodno zasnovanog nasilja, jer je to znanje najpotrebnije za obavljanje svakodnevnih aktivnosti u skloništim. Osobe zaposlene u skloništim imaju univerzitetsku diplomu, ali za obavljanje posla u skloništu su neophodni sertifikati završenih programa obuke u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, koji nisu deo univerzitetskih kurikuluma. Timom upravlja upravica. Na redovnim nedeljnim sastancima osoblje diskutuje o temama u vezi sa uslugom skloništa. Pored toga, jednom nedeljno se sastaju koordinatorke prijema korisnica, druge vrste skloništa i programa za decu. Posebna pažnja se pridaje radu sa decom. Edukatorka mora jednom godišnje da prođe trening radi usavršavanja znanja i veština potrebnih za rad sa decom koja su bila izložena nasilju. Trening vodi koordinatorka programa za decu i/ili eksterni/a/e ekspertkinje.

Tranzicija

Ukoliko korisnica odluči da ostane, organizacija je uvodi u mrežu tajnih skloništa koja se sastoji od tri preostala stana. Predviđeno ukupno vreme ostanka u skloništu je 6 meseci, odnosno u specijalnim slučajevima do 8 meseci, recimo žene sa decom i devojke koje trpe nasilje u porodici a još uvek pohađaju školu. Izlazak iz hitnog skloništa i ulazak u drugu vrstu skloništa se organizuje u roku od nekoliko dana. Usluga ne podrazumeva niti garantuje stalan boravak u sigurnoj kući. U specijalnim okolnostima korisnice kojima je iz administrativnih razloga potrebna adresa stalnog boravišta mogu biti prijavljene na adresu sedišta na koju je registovana organizacija *Kuća za žene*. Sklonište nema uslove za prijem korisnica koje pate od mentalnih poremećaja i/ili bolesti zavisnosti (narkomanija i alkoholizam).

Druga vrsta skloništa

Ciljevi su: a) podržati osamostaljivanje korisnica i smanjiti rizik vraćanja u krug nasilja iz kojeg je izašla; b) postepeno izgrađivanje autonomije korisnica i uspostavljanje mirnog života i ravnoteže kod njihove dece. Korisnice mogu da apliciraju za prijem u „tranzicijsko“ sklonište na tajnoj lokaciji. Menadžerka procenjuje da li situacija u kojoj se žena nalazi opravdava potrebu za prijem u ovo sklonište, dogovara sa korisnicom do kada će biti smeštena u novim uslovima i organizuje premeštaj. Druga vrsta skloništa je namenjena korisnicama koje su spremne za samostalan život i koje mogu da koriste usluge do dve godine maksimalno. Menadžerka upravlja logistikom i ostalim aktivnostima: kreativne radionice, individualni razgovori i podrška, upućivanje u dom zdravlja i/ili kod advokata. U ovoj vrsti skloništa osoblje specijalizovano za pružanje podrške u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, provodi dva do tri sata dnevno (ne vikendom) i dostupno je za specifične zahteve korisnica. Glavne funkcije osoblja u ovom skloništu su mentorstvo i podrška ženama i deci koja su preživela nasilje.

Broj zaposlenih: 2 (od kojih je jedna koordinatorka) • Boravak najduže 8 meseci • Pratlja do lokalnih servisa ukoliko je neophodno • Čuvanje dece prema zahtevu • Hrana i higijenski proizvodi obezbeđeni preko projekata Last Minute Market, Food Bank, Banco Pharmaceutical

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

Treća vrsta smeštaja

Treća vrsta smeštaja kojima upravlja *Kuća za žene*, ali bez angažovanog osoblja, su stanovi (ima ih 9 – grasonjere i dvosobni) u kojima žene mogu ostati do dve godine. To je korak prema vlastitoj autonomiji korisnica skloništa. *Kuća za žene* uspeva i da za neke od korisnica posreduje za dobijanje posla (recimo u gerontolškim centrima i slično).

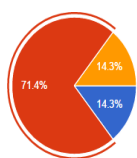
ZAKLJUČCI FOKUS GRUPE O ZNAČAJU MULTISEKTORSKOG PRISTUPA SLUŽBI U KRALJEVU I KORISNOSTI USLUGE SKLONIŠTA ZA EFIKASNIJI RAD SLUŽBI

Fokus-grupna diskusija o značaju multisektorskog pristupa službi u Kraljevu i korisnosti usluge skloništa za efikasniji rad službi na zaštiti žena od porodičnog nasilja organizovana je u Kraljevu 15. decembra 2015. godine. U razgovoru je učestvovalo 7 žena starosti od 28 do 67 godina. Kao uvod u razgovor korišćen je anonimni upitnik koji je sadržao 4 grupe pitanja: opšti podaci, istorija nasilja, procena rizika i usluge institucija / multisektorski tim i sklonište.

Ispitanice su bile uglavnom iz urbanih delova Kraljeva, najveći broj je završio srednju školu, a među njima ima oko 30 % nezaposlenih.

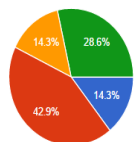
Grafikon – opšti podaci o ispitanicama

Mesto stanovanja

selo	1	14.3%
grad	5	71.4%
prigradsko naselje	1	14.3%

Stepen obrazovanja

osnovna škola	1	14.3%
srednja škola	3	42.9%
viša škola	1	14.3%
visoko obrazovanja	2	28.6%
Other	0	0%

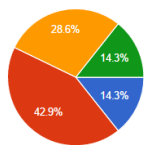
Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

Zaposlenje

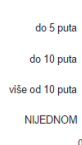

povremeno	1	14.3%
zaposlena	3	42.9%
nezaposlena	2	28.6%
penzionerka	1	14.3%
Other	0	0%

Žene koje nadležnim službama prijave nasilje u porodici, uglavnom se za zaštitu prvo obrate policiji. U zavisnosti od komunikacije i informacija koje dobiju od policije, u drugom koraku se obraćaju medicinskom centru. Manji broj žrtava porodičnog nasilja se prvo obrati socijalnim službama – Centru za socijalni rad ili SOS telefonskoj službi Udruženja Fenomena. Neke žene koje prežive nasilje imaju više poverenja u privatne advokate kojima se prvo obrate za pomoć, međutim neke žene nikome ne prijave nasilje. Glavni razlog za neprijavlivanje je i dalje 'sramota' ili neinformisanost.

Grafikon 2

Koliko puta ste prijavljivali nasilje policiji?

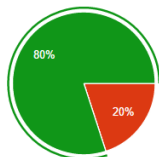

do 5 puta	3	42.9%
do 10 puta	0	0%
više od 10 puta	1	14.3%
NIJEDNOM	3	42.9%

“Policija mi je rekla da su lake telesne povrede pa nije bilo potrebe da idem u hitnu pomoć.”

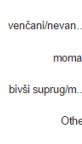
Grafikon 3

Kada ste izašli iz nasilja?

pre 1 godine	0	0%
pre 2-3 godine	1	20%
pre 4-5 godina	0	0%
pre više od 5 godina	4	80%

Ko je bio počinilac nasilja?

venčani/nevančani suprug	4	66.7%
momak	0	0%
bivši suprug/momak	1	16.7%
Other	1	16.7%

Autorke:

Marija Petronijević

Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacрта studije, februar 2016.

“...oni vas školski pitaju, bez emocija, a ja slučajno vidim da ona igra igrice... Sve sam rešila sa advokatom, sa minimalnim kontaktom sa institucijama.”

Žene koje su izašle iz kruga porodičnog nasilja imale su nedvosmisleni podršku socijalnog okruženja, bez obzira na različit ekonomski ili obrazovni status. Porodica i prijatelji/ce su im pružali neophodno sklonište i saosećanje. One koje su mogle da priušte dobrog advokata/icu brže su rešavale proces odvajanja od nasilnika. Međutim, prateći pravni procesi i dalje bi ostajali sporni i duže su trajali (viđanje dece, način organizovanja viđanja i kontrola viđanja od strane institucija uz saznanje da je otac sklon nasilju; sankcije za kršenje mera zaštite). Postoji zahtev za principom ‘nulta tolerancije za nasilje’. Korisnice usluga imale su potrebu da ih ‘institucije’ ne osuđuju, da je odnos zaposlenih službenika/ca empatičan i da postoji jasna osuda nasilja: da za nasilje ne bude osuđena žrtva nasilja, već da se odgovornost nedvosmisleno pripíše počiniocu nasilja. Učesnice fokus grupe naglasile su svoju potrebu za zaštitom dece, naglašavajući da su svi u blizini nasilnika nebezbedni, pre svega deca.

“Moj muž je bio alkoholičar i vozio je decu pijan. Devojčice nisu htele da mu priđu, to su znale i institucije a na sudu je dobio ‘kvalitetne vikende’ jer ‘moraju da imaju oca kakav god da je’.”

Javni službenici/e koji/e rade sa žrtvama nasilja moraju biti osposobljeni da razumeju posledice straha i traume. Stoga, očekivanja i zahtevi prema korisnicama usluga moraju drastično biti promenjeni: ne sme se od osobe koja je preživela porodično nasilje očekivati ili zahtevati spremnost na pokretanje krivične prijave nakon nasilja.

“I policija i centar su me pitali ‘hoćete li krivičnu’, bez savetovanja. Potrebno vam je vreme da shvatite. Sada, nakon tri godine ne osećam strah i drugačije je. Tada sam imala strah da podnesem krivičnu prijavu, mislim.”

Umesto toga, zakonska je obaveza javnih službi da pokrenu krivični postupak, odnosno za slučajeve najvećeg rizika postupke je neophodno pokretati po službenoj dužnosti. U kontekstu sprečavanja sekundarne viktimizacije, uzimanje zvaničnog iskaza žrtve mora biti ograničeno na prvu izjavu datu policiji. U smislu razumevanja posledica straha i traume, ne sme se očekivati ponavljanje iskaza nakon što je žrtva bila pod uticajem počinioca.

“...da ne osuđuju žene da su ‘pomodarke’ jer neće da trpe nasilje.”

Na osnovu komentara učesnica fokus grupe, može se izvući zaključak da određeni broj zaposlenih u nadležnim institucijama i dalje radi sa žrtvama nasilja vodeći se ličnim patrijarhalnim vrednosnim sistemom po kome je nasilje privatna stvar i muškarac bi trebalo da ima privilegije, pri čemu su njegova prava iznad prava žene. Jedna od učesnica je naglasila ovu činjenicu:

“Institucije stalno od žene očekuju ustupke, nikad od muškarca”.

Autorke:

Marija Petronijević

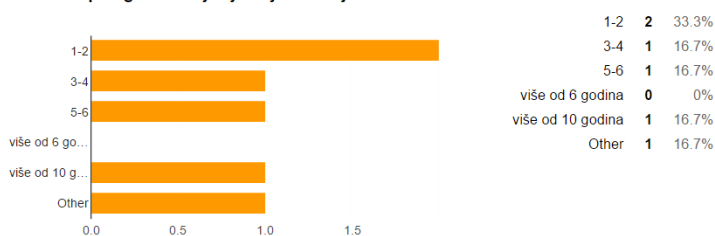
Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

Prebijena žena ide kod rođaka, komšija i prijatelja da bi se na taj način sama zaštitila, dok muž ostaje u stanu. Ova činjenica doprinosi percepciji da se u našem društvu nasilje toleriše od strane države i javnih institucija, što umanjuje poverenje građana/ki u državni sistem. Uprkos navedenim podacima, neophodno je temeljno istraživanje o stavovima i postupanju javnih službenika/ca u slučajevima nasilja u porodici, i uticaju ovih stavova na efikasnost i efektnost multisektorskog rada. Na osnovu toga, biće moguće planiranje mera razvoja internih kapaciteta službi koje čine multisektorski odgovor na porodično nasilje.

Grafikon 4

Koliko ukupno godina traje / je trajalo nasilje?

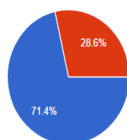
II DEO – potreba za skloništem

Jedna od učesnica fokus grupe posebno naglašava činjenicu da bi zakon morao biti dosledno poštovan i da bi nasilnik morao biti kažnjen za počinjeno delo udaljavanjem od žrtve i iseljavanjem:

“Strašno je što se žena sklanja i krije a muškarac slobodno šeta po gradu.”

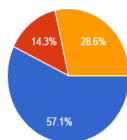
Međutim, u trenutnom kontekstu, javno dostupno sklonište za žrtve nasilja važno je zbog sporosti primene zakona i neefikasnog odgovora institucija na potrebu hitne zaštite fizičkog integriteta žrtava porodičnog nasilja. Većina ispitanica je doživela ozbiljne pretnje od strane partnera, i većina je verovala da one mogu i da se ostvare, zbog čega su zatražile pomoć rodbine, prijatelja i institucija.

Da li nasilnik preti / je pretio ubistvom Vama ili članovima porodice ili prijateljima?

DA	5	71.4%
NE	2	28.6%
NISAM SIGURNA	0	0%

Da li verujete da bi tako nešto moglo da se dogodi / je moglo da se dogodi?

DA	4	57.1%
NE	1	14.3%
NISAM SIGURNA	2	28.6%
Other	0	0%

Grafikon 5

Autorke:
 Marija Petronijević
 Aneta Dukić

Nekorigovana verzija nacrtu studije, februar 2016.

Kao što je već navedeno, učesnice fokus grupe naglasile su važnost zaštite koju su dobile iz svog najbližeg okruženja:

“Imam ogromnu podršku roditelja i snaje, i odmah sam se iselila.”

“Stanovali smo privatno, bila sam u drugom stanju, imala sam podršku brata i sestre i iselila sam se, ali sam dobila spontani... Moj brat mu je fizički pripretilo.”

“Imala sam veliku podršku od majke, otac mi je umro mnogo ranije.”

“Prespavala sam u komšiluku.”

“Ja sam živela u stanu moje majke tako da je on morao da se iseli.”

“Moji su me pokupili sa decom i iznajmili mi stan.”

I povrh podrške iz najbližeg okruženja, učesnice fokus grupe su svesne ograničenja te podrške. Između ostalog, žene koje su preživle porodično nasilje, navode neke od koristi postojanja hitnog skloništa i svoje potrebe u vezi sa ovom socijalnom uslugom:

- tajnost adrese: nasilnik ne bi znao adresu, žena i deca bi bili bezbedniji jer nasilnik zna gde žive rođaci i prijatelji i gde može naći ženu
- stručna podrška tokom trajanja post-traumatskog stanja i konsolidovanje nakon preživljenog nasilja: pomoglo bi pri odluci o daljim koracima, pokretanju zakonskih postupaka, rehabilitacije, saradnji sa nadležnim institucijama, planiranje procesa osnaživanja itd.: “Žena bi se sigurnije osećala, trenutak kada joj se ruši ceo svet važno je da ima adekvatniju podršku”; “Teško je posle batina da se odlučiš u strahu za krivičnu prijavu. Sklonište bi poslužilo dok žena ne postane ‘prisebna’ da bi se adekvatnije odlučila kako će kasnije nastaviti”
- efektivnost u slučajevima najvišeg rizika: institucije bi brže reagovala u slučajevima žena koje su u skloništu
- davanje izjave na jednom mestu: žena bi u skloništu mogla da ispriča svoju priču bez pritiska, i ostale institucije bi trebalo da koriste izjavu datu u skloništu (moguće prisustvo policijskog službenika/ce) jer u skloništu iskaz može da se snimi
- medicinska podrška: ima različitih korisnica i različitih potreba (npr. invalidkinja)